

Gepubliceerd 1 oktober 2024

[Link Facebook](#)

ANDERE TIJDEN

Kees Griep schreef enkele weken geleden dit verhaal over de komst van gas op zijn Facebookpagina. Met zijn instemming nemen we het graag over.

Het is haast niet voor te stellen, maar tot begin vorige eeuw was het in de dorpen na zonsondergang buiten letterlijk aardedonker. Binnen had men nog olielampen en kaarsen, buiten alleen het licht van maan en sterren. Langzaam kwam daar verandering in door de komst van gas- en elektrisch licht. Ook in de oost-Bevelandse dorpen werd de vraag naar straatverlichting steeds groter.

Het betrof grote investeringen, dus de gemeentebesturen van Krabbendijke, Waarde en Rilland-Bath besloten tot samenwerking. Op 25 september 1912 bracht men een werkbezoek aan Assendelft, waar men sinds kort een elektrische centrale had. Mijn overgrootvader Willem Griep (1870-1933) was destijds gemeentesecretaris van Rilland-Bath, en schreef een verslag van de reis (zie hieronder).

Gesterkt door deze minder positieve ervaringen besloot men tot de bouw van een gasfabriek voor de drie gemeenten, in Krabbendijke. Met het gas was al veel meer ervaring. Op 18 juli 1914 vond de eerste steenlegging plaats, en ter ere daarvan poseren alle genodigden, voorzien van borrel en sigaar. Mijn overgrootvader is zichtbaar in het midden, met baardje en platte zomerhoed van het model "boater". Blijkbaar vond hij dit zelf ook een belangrijke gebeurtenis, want aan het punaisegat te zien heeft hij de foto aan de muur gehangen.

Het verslag van het werkbezoek:

"Het gezelschap dat op woensdag 25 september 1912 deelnam aan de reis naar Assendelft ter bezichtiging van de elektrische verlichting aldaar bestond uit de heeren Elenbaas, burgemeester, Welleman, wethouder, en van Gorsel, raadslid van Krabbendijke; Thorenaar, burgemeester, en Bal en Mol, raadsleden van Waarde; Lucasse, burgemeester, Blok en Boot, raadsleden, en Griep, secretaris van Rilland-Bath, waarvan eerstgenoemde de leider was.

Bij aankomst van den trein aan het station Krommenie-Assendelft was aldaar ter begroeting aanwezig de heer Andre de la Porte, ingenieur, plaatsvervanger van den heer van den Bosch die in Zwitserland vertoefde. In drie rijtuigen ging het eerst naar de ijsfabriek, doch daar deze niet in werking was viel aldaar bitter weinig te zien.

Vervolgens werd de reis voortgezet naar de electricische centrale. De directeur aldaar deelde mede dat 26 juni 1911 met den bouw begonnen was en dat men nog nauwelijks een jaar aan het werk was. Het verslag over het eerste boekjaar was nog niet verschenen, zoodat onmogelijk gezegd worden kon of het benodigd kapitaal rente opbracht. Op dit oogenblik waren drie machines aanwezig, waarvan er een defect was zoodat men meer dergelijke tegenspoeden mocht hebben die niet te voorzien en ook niet te voorkomen zijn, van rente geven zeker geen sprake kan zijn.

De drie machines waren respectievelijk van 25, 40 en 100 paardenkracht. De kleine stond in het midden en ter weerszijden een grotere samen kostende f 105.000,-. Een ervan die van 40 paardekracht, deed dienst als reserve zoodat met twee machines volstaan kan worden samen kostende f 74.000,-. Voor een installatie is minstens noodig 80 paardekracht. Van de drie machines konden er twee constant werken, de derde de kleinste werkte slechts drie uur. Het geheele aangesloten net heeft aldaar een uitgestrektheid van 10 km, verdeeld over 9 lijnen kostende van aanleg f 10.000,-. Behalve Assendelft wordt ook nog bediend Zaandijk en een gehucht Auenaar.

De lampen die er gebruikt worden zijn kleine en groote naar gelang van het aantal kaarsen respectievelijk 16 of 32 die zij bevatten. Een groote en een kleine lamp kosten f 1,20 met inbegrip van den aanleg, gesplitst als volgt f 1,- voor licht en 20 cent voor den aanleg. Ook liet de directeur ons zien op welk eene gemakkelijke wijze de straatverlichting met besparing van arbeidskrachten in zijn werk ging. Op zeer praktische wijze werd aangetoond hoe de lampen op een bepaalde tijd aangestoken en op een van te voren aangeduiden tijd uitgingen, zonder dat men er op eenigerlei wijze, in dien tusschentijd notitie van behoeft te nemen.

Ook de reserve kamer of de kamer waar de electriciteit bewaard werd kreeg een beurt om daarna nog een overzicht te geven van de administratie en de boekhouding. Aan elken burgemeester werd een tarief meegegeven.

Nu werd een kijkje genomen bij den heer J.J. Smit van beroep melkhandelaar, waar op welwillende wijze een motor van 7 paardekracht in beweging werd gesteld voor het karnen. Hier viel vooreerst op hoe geringe ruimte een dergelijke motor inneemt en op hoe gemakkelijke wijze het karnen gaat. Aannemende dat volgens mededeeling van den directeur een motor van 4 paardekracht voldoende is, mag aangenomen worden dat de electriciteit voor drijfkracht gebezigd, in de toekomst prachtige resultaten zal afwerpen. De installatie van een dergelijke motor met toebehooren kost f 575,-. Het onderhoud in een jaar f 2,50.

De verlichting in huis bij verschillende ingezetenen bleek niet te duur te zijn. De burgemeester van Assendelft bijv. had in huis 17 lampen van 16 of 32 kaarsen op de meest lucratieve wijze ingericht en gemakvol aangebracht en betaald daarvoor jaarlijks f 50,- terwijl met deze verbinding tevens een strijkijzer werd gebruikt.

Wat koken betreft hiervan kon nog heel weinig gezegd worden daar er nog slechts 2 a 3 inwoners gebruik van maakten en men op dit gebied nog slechts in het aanloopstadium verkeerde. Ook dient vermeld dat het koken alleen betrekking had op dat voor huishoudelijk gebruik met uitzondering van het koken van waschwater, daar het koken van het laatste onmogelijk bleek.

Voor het koken werd betaald voor een gezin bestaande uit 3 volwassenen f 13,-. Bij den aldaar wonende arts dokter Bom wiens gezin bestaat uit 6 volwassenen en 1 kind werd over 2 maanden f 14,- betaald. Het strijken leverde weer betere resultaten op en door verschillende strijksters werd daarvan gebruik gemaakt.

De algemeenen indruk die het gezelschap kreeg was niet zeer gunstig en zonder overdrijving mag worden gezegd dat de meesten zoo niet allen teleurgesteld waren. Alles is nog zoo in het begin dat voorzichtigheid zeer zeker hoogst aanbevelingswaardig is."

Rilland-Bath
3/10 1912

W. Griep
secretaris

(Bron: Archief Rilland-Bath, voorlopig inv. nr. 927)

Gepubliceerd 7 oktober 2024

[Link Facebook](#)

EEN MONUMENT IN WEMELDINGE

We ontvingen een aantal ansichtkaarten van dorpsgezichten in Wemeldinge uit de twintigste eeuw. We publiceerden er al eerder over op 30 augustus 2024:

https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=900991212065244&id=100064631204525

Er was ook een kaart met het 'Monument Wemeldinge'. Het is een bekend kunstwerk dat zie je als je Wemeldinge vanaf Kapelle komt binnenrijden. Het is een ansichtkaart die uitgegeven is door P. Dekker-Mieras uit Wemeldinge. Achter die naam staat 'Erkende Kantoorboekhandel'. Maar wat wordt met dit monument herdacht? Dat zochten we op.

We vinden het antwoord in de Goesche Courant van 15 maart 1928. Op vrijdag 9 maart 1928 was het groot feest in Wemeldinge want Foort Wabeke Azn. was 25 jaar burgemeester. Dat werd uitbundig gevierd. 's-Morgens om negen uur was de jubilaris bij de Postbrug opgehaald, waar hij arriveerde met een motorboot. Met kanongebulder, een escorte van de rijkspolitie en het plaatselijk muziekkorps werd hij opgewacht en begeleid naar het dorp.

Er was een speciaal uitgevoerd jubileumnummer van de Wemeldingsche Courant, de schoolkinderen gaven een aubade, de kinderen kregen een 'speciaal bewerkte' beker, en om half twee werd een monument onthuld. Een obelisk ontworpen door de Goese architect F.G.C. Rothuizen en uitgevoerd door M. Hoogesteger Fzn., 'wethouder dezer gemeente'. Het was nog de tijd dat een wethouder nog een hoofdberoep had als bijvoorbeeld aannemer of metselaar. Als toelichting vonden we de omschrijving 'in expressionistische stijl uitgevoerde monument is voorzien van een ijzeren bekroning waarin oorspronkelijk een lamp was geplaatst'.

Het zal duidelijk zijn Foort Wabeke was een populaire burgemeester in Wemeldinge. In december 1902 was hij tot burgemeester benoemd. Dat was haastwerk, want we lezen in de Middelburgsche Courant van 29 december 1902 dat hij 'onverwacht de tijding ontving dat hij dien dag beëdigd zou worden'. Er was geen tijd om een feest te organiseren. Toch werd er volop gevlagd in het dorp en de 'minvermogenden ontvingen een ruime bedeeeling van krentenbrood'.

Waarom Wabeke zijn populariteit te danken had is niet duidelijk. Hij is dertig jaar burgemeester van Wemeldinge geweest. Dat was inderdaad een lange periode, maar ook zijn voorgangers hadden een lange staat van dienst. Zo was zijn voorganger P. Dekker Jzn. van 1878 tot 1902 burgemeester, dus 24 jaar. Zijn benoeming was slechts een klein berichtje in de krant. En er stond een man bij het feest die vuurwerk verkocht, waarin een dorpsbewoner een voetzoeker gooide, zonder dat iemand iets opliep. En de nieuwe burgemeester had een 'aanzienlijke gift' gegeven waardoor de armen een 'ruime bedeeeling van brood en spek' kregen.

Diens voorganger was Jan de Klerk Azn. die van 1850 tot 1878 burgemeester was, een respectabel aantal jaren van 28 jaar. Hij overleed in 1878 op de leeftijd van 80 jaar, en was toen nog burgemeester.

Al deze burgemeesters kregen niet de waardering en de eer die burgemeester Wabeke ten deel viel. Als je de publicaties tijdens zijn ambtsperiode leest bekruipt het gevoel dat deze burgemeester, meer dan zijn voorgangers, veel gevoel had voor publiciteit. Over zijn voorgangers kom je bijna geen berichten tegen in de plaatselijke krant, dit in tegenstelling tot Wabeke. Ook wist hij handig in te spelen op nieuwe ontwikkelingen. Zo vinden we een artikeltje in de Spuije van juli 2012, het historisch tijdschrift van de Heemkundige Kring onder het kopje 'Flottweg'.

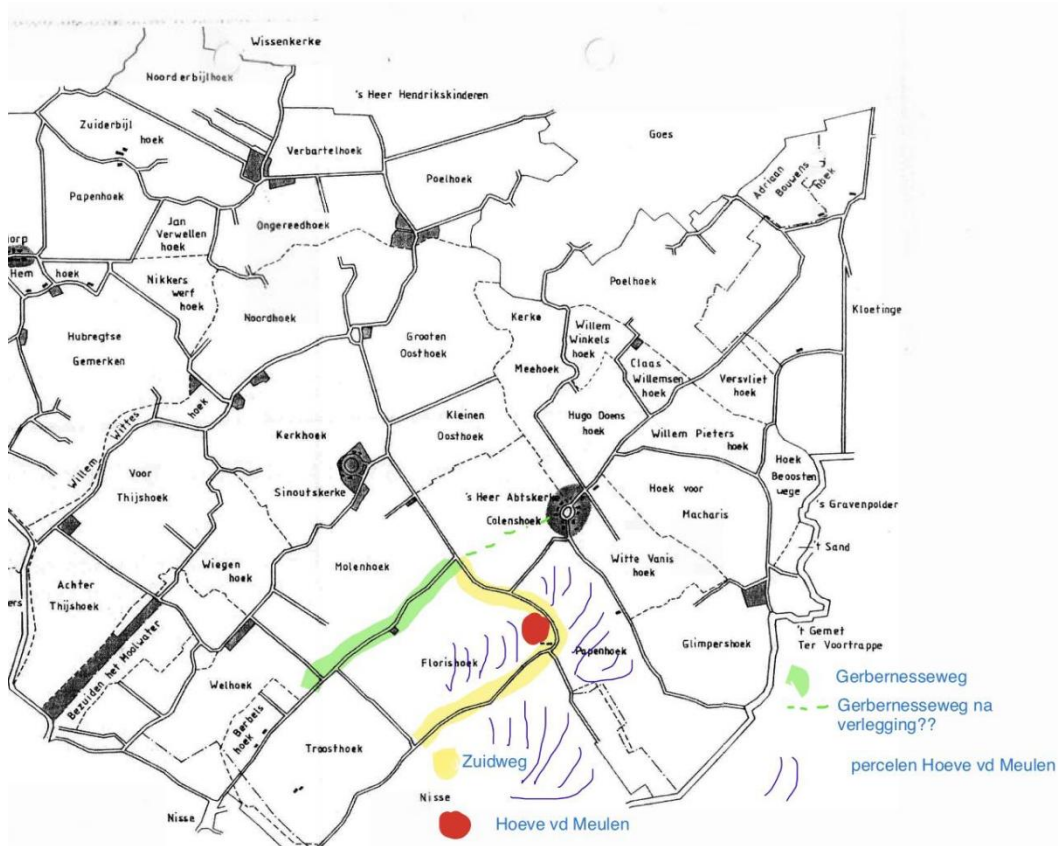
Foort Wabeke was ook kerkbestuurder in Wemeldinge. In een verpachtingsboekje vond men de tekst van een liedje over de Flottweg, dat geschreven was door Wabeke. De Flottweg (Duits voor vlot weg) was een merk van Duitse motorfietsen, toen een nieuwe uitvinding. Wabeke had op een populaire melodie van 'Die in januari geboren is', daarop een liedje gemaakt. Een man met humor.

Een andere reden die vermoedelijk meegespeeld heeft vinden we in het historisch jaarboek 1980 van de Heemkundige Kring. De gevestigde macht in Wemeldinge bestond uit een aantal boerengeslachten. De belangrijkste familie vanaf 1600 was Dominicus. Verder behoorden daartoe de families De Schipper en Wabeke. In de negentiende eeuw kwamen de families Lindenbergh en Dekker op. Dat waren 'de nieuwe rijken'. De oude elite van Dominicus en Wabeke keken eigenlijk een beetje neer op die nieuwe rijken. Dit veroorzaakte spanning in de dorpsgemeenschap. En laten nu juist de voorgangers van burgemeester Wabeke tot die 'nieuwe rijken' behoren.

Foto: De ansichtkaart van het monument te Wemeldinge uitgegeven door P. Dekker-Mieras.

Gepubliceerd 11 oktober 2024

[Link Facebook](#)

VELDNAMEN

In 1810 werd Nederland ingelijfd bij Frankrijk, met als gevolg dat de grondbelasting werd ingevoerd. Voor die belasting werd gestart met opmeten, schatten en tenaamstelling van grondeigendom. Daarmee begon de opbouw van het Kadaster. Sinds 1832 bestaat het Kadaster officieel. Zes jaar later worden het Kadaster en de hypotheekbewaring (openbare registers) samengevoegd.

Al vrij snel na de invoering van het Kadaster blijkt dat de kwaliteit van de kadastrale kaarten niet goed is en dat de kaarten van gemeenten niet op elkaar aansluiten. Vanaf 1885 wordt daarom een landelijk Rijksdriehoeksnet opgebouwd. Dit is nodig om de kwaliteit van het kaartmateriaal te verbeteren en op peil te houden.

Maar hoe was het voor 1810? Hoe wist je wie eigenaar was van een lapje grond? Van oudsher gaf men een plaats of gebiedje een naam, om zo aan te duiden waar men was of naar toe ging, of om grenzen van bezit aan te duiden. Zo ook kregen na de eerste bedijkingen in Zeeland, vanaf de twaalfde eeuw, de meeste weiland- en bouwlandpercelen een naam. De percelen kregen een 'veldnaam'. Deze veldnamen werden alleen gebruikt door de boer, zijn personeel en zijn buren. Ze werden maar zelden schriftelijk vastgelegd, maar zijn vaak eeuwenlang mondeling overgeleverd. Daarom zijn ze van historisch belang.

Ze geven ons informatie over landschap, bodemgebruik, flora en fauna, eigendomsverhoudingen of zelfs rechtspleging, zoals bijvoorbeeld 'galgenblok'.

'Arjaen, gae jie die vaers 's uut 't Bielweitje aele.' Als een boer dat vijftig jaar gelden tegen zijn knecht zei, wist die precies waar hij moest zijn: een van de kleine weilandjes in de nog oorspronkelijke middeleeuwse verkaveling met de vorm van een bijl: een rechthoek met een lange smalle steel eraan. (Tekst van de website Zeeuwse Ankers)

Een vraag die we ontvingen was: "Hoeve Van der Meulen bij 's-Heer Abtskerke (Schrabbekerke) is in gebruik bij Heerenboeren. Rond de boerderij zijn percelen grond. Graag zou men de veldnamen van deze percelen in ere herstellen. Wie weet de veldnamen rond deze hoeve?"

Voor een deel vinden we het antwoord op de website Zeeuwse Ankers. Zo ligt de grond van Hoeve Van der Meulen in 's Heer Abtskerke in de Florishoek en Papenhoek. De namen dateren uit de tijd kort na de bedijking in de twaalfde eeuw. Wie Floris en de paap (een priester) waren, weten we allang niet meer.

Maar er moeten meer veldnamen in die omgeving zijn. We zetten de vraag uit in onze Klankbordgroep, en toevallig is iemand bezig met de transcriptie van de Overlopers van 's-Heer Abtskerke vanaf 1589. Hierin staan ook de veldnamen.

Plattelandsgemeenten en grotere polders werden al eeuwenlang onderverdeeld in hoeken met namen die werden vastgelegd in de 'overlopers', de registers voor de polderlasten. Deze namen bleven lang in gebruik en zijn ook nu nog bekend. Hier is dus iemand die deze overlopers, in oud-Nederlands geschreven, aan het overschrijven (transcriberen) is in de huidige taal.

De onderzoeker is echter niet precies bekend met de lokale situatie waardoor niet exact te bepalen is waar het land is gelegen van de Heerenboeren. Er wordt een kaartje bijgevoegd waardoor de Heerenboeren misschien zelf kunnen ontdekken welke naam bij welk stukje grond hoort. De namen op het kaartje zijn de 'moderne' versie. In 1589 was de spelling vaak anders. Hoek was Houck en zo waren er meer van die dingen.

De Heerenboeren van Hoeve Van der Meulen hebben de hoeve ingetekend naar de huidige situatie. De rode stip is de boerenhoeve. Ze schrijven verder: "De Zuidweg liep vroeger langs de voorzijde van de boerderij, maar is verlegd naar de achterzijde. Dit stuk van de Zuidweg werd door deze actie rechtgetrokken. Het verdwenen stuk van de Zuidweg ligt op de Hoeve zelf en is een boerderijwegje geworden. Dit stukje is overigens nog wel in Google Maps terug te vinden."

Zoals we al hier boven schreven ligt een deel van de percelen van de Hoeve in de Papenhoek, een ander deel in de Florishoek en nog een ander deel ligt aan de andere zijde van (het lange deel van) de Zuidweg en ligt dus weer in een andere hoek. Het vermoeden is dat dit deel bij de voormalige gemeente Nisse of 's-Gravenpolder hoorde. Voor het terugvinden van de veldnaam hiervan bij die gemeente moeten we zoeken naar de veldnaam van het deel in Nisse. Dat moet vermoedelijk 'Huigendijke' zijn.

Aan het korte deel van de Zuidweg ligt een zijweg die naar de Polderweg loopt. Deze weg is niet meer zichtbaar in het landschap en is verdwenen. Zo te zien is de Gerbernesseweg indertijd verlengd naar de Polderweg als vervangend wegdeel naar 's-Heer Abtskerke.

Het onderzoekswerk gaat door. Via de overlopers hoopt men informatie te vinden over de vroegere eigenaren en pachters van de twee Schrabbekerkse velden.

Foto: Het kaartje met veldnamen waarop Hoeve Van der Meulen te 's-Heer Abtskerke is ingetekend.

Onderzoek en tekening van Jacqueline Bayens.

Enkele reacties:

Schelde Delta Unesco Global Park:

Mooi onderzoek! Het gebied Hoeve van de Meulen is ook aardkundig monument (gave kreekrug met kenmerkend cultuurhistorisch gebruik en overgang naar de lagere poelgronden) en een UNESCO Geosite als onderdeel van het Global Geopark Schelde Delta. Dit veldnaam onderzoek gaat weer kennisverrijking geven, zeker als de veldnamen ook weer gebruikt gaan worden. We zijn benieuwd of de oorspronkelijke kreekrugakkers andere namen hadden dan de lagere veen/klei weidegronden.

Reactie Jacqueline Bayens:

"Ik vrees dat de overlopers helaas niet de informatie bevatten waar het Global Geopark Schelde Delta naar op zoek is. Ik ben tot nu toe zelden veldnamen tegengekomen in overlopers.

Wel kom ik regelmatig beschrijvingen tegen van opvallende punten in het landschap. Zo begint de beschrijving van de Adriaen Bouwens Houck als volgt: "ADRIAEN BOUWENS HOUCK Begonnen van Oosten inne bezuiden Smallegangens lant genaemt den Ingelsmans boogaert daer de duijvekeete op plach te staen aent d' Ambtscheedinge vander Goes (1589)".

Of deze: "CLAAS WILLEMSSES HOUK begonnen van oosten bij de Bruggevate streckende zuijt west op en dan noort op (1680)".

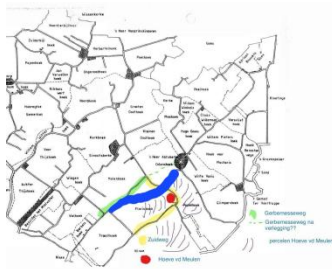
Of deze: "DEN HOUCK VOOR MACHARIS begonnen van Noorden inne aenden wegelinc bijde meule streckende zuijt oost op (1589)". Het interessante hier is dat vanaf 1617 de meule is veranderd in de meule berch. Mogelijk gaat het hier om één van de vlietbergen waarop tot 1617 een molen stond.

Het maakt ook bijna nooit een verschil of je de overloper van 1589 neemt of die van pakweg 1700. Ze worden elke 7 jaar gekopieerd van de voorgaande overloper en in de benaming verandert zelden iets. Overlopers hebben ook niet als doel om veldnamen te beschrijven maar om te bepalen wie precies hoeveel belasting moest betalen aan het waterschap.

In Schepenboeken (gerechtelijke archieven) staat vaak een nauwkeurigere beschrijving van percelen. Dat gebeurt dan wanneer land van eigenaar wisselt. Vrijwel altijd kun je dan lezen of het weiland of akkerland was. Maar de Schepenboeken uit dit gebied zijn helaas bijna allemaal verloren gegaan. "

Gert de Witte:

Blauwe lijn is de tegenwoordige Gerbernesseweg.

Gepubliceerd 13 oktober 2025

[Link Facebook](#)

MEER DAN HONDERD JAAR SPEELGOED

In de Bevelandse Bode van 29 augustus 2024 het bericht dat de speelgoedwinkel Vissertoys in de Lange Vorststraat te Goes gaat sluiten. De winkel zal tot en met december alleen nog enkele keren open zijn, laten eigenaren Marco en Mireille Visser weten. De webwinkel blijft bestaan, maar met dit besluit verdwijnt een van de oudste winkels uit het Goese straatbeeld. Aan 'Zo Goes', het online platform over de Goese binnenstad, laat Marco Visser weten dat het 'tijd is voor iets nieuws'.

'In 1836 begon de familie Visser een winkel op de hoek van de Lange Kerkstraat en Papegaaistraat', staat op de website van de speciaalzaak. 'Een kleine winkel waar men eigenlijk van alles verkocht. Vanaf de jaren 30 werd de nadruk gelegd op huishoudelijke artikelen en speelgoed. Arie en Nel Visser en hun zoon Marco besloten in 1990 uitsluitend speelgoed te gaan verkopen.' Dat kocht de familie zelfstandig in. De winkel was ook nog enige tijd aan de Grote Kade gevestigd.

De onderneming ging van vader op zoon. 'Al meer dan honderd jaar verkopen ze speelgoed. Veel merken hebben ze verkocht. Ook vandaag de dag zijn er nog steeds speelgoedmerken in de winkel en webshop te vinden die ze in de vijftiger jaren ook al verkochten.'

Op Facebook zegt Marco Visser: "Ik wil graag dat een kind in de winkel van de ene verbazing in de andere valt. Dat is hoe een goede speelgoedwinkel eruit moet zien."

Vissertoys webshop & speelGoes is de op één na oudste winkel van Goes, Fabery de Jonge is van 1834 en Firma J.A. Visser en Zoon van 1836." Marco zijn overgrootvader begon de winkel, toen nog in huishoudelijke artikelen, op de hoek van de Lange Kerkstraat en de Papegaaistraat op nr.2, waar nu Rituals zit. Zijn bijnaam was 'Kootje Mop', want het was blijkbaar een grappige man. Maar hij was weinig in de winkel.

Hij verkocht liever jachtgeweren en kogels en zat het liefst op alle boerderijen in de buurt om zijn waar te verkopen onder het genot van een neutje en een kletspraatje. Toen Marco zijn opa en oma de winkel runden werd er ook speelgoed verkocht. “Ik herinner me nog een discussie die ik als jonge jongen opving over de inkoop van pluche beesten. Mijn oma vond het merk Steiff toen te duur en kocht liever de goedkope pluche beesten uit het Oostblok in. Mijn opa wilde alleen het dure pluche van Steiff. Hij repareerde de pluche beesten zelfs toentertijd nog.” Begin jaren '60, toen Marco zijn vader uit militaire dienst kwam, werd het pand van Albert Heijn op nr. 6 erbij gekocht, van Gerrit Jan Hein 'himsel'. De huishoudelijke artikelen gingen eruit, zijn vader wilde alleen speelgoed verkopen.

“Modeltreinen was mijn vader zijn specialiteit. Er was een grote treinenhoek in de winkel met een treinenbaan, waar menig kind in de Papegaaistraat met zijn neus tegen het raam naar de treinen heeft staan kijken. We stonden zelfs in de Belgische kranten als er weer een nieuwe modeltrein werd geïntroduceerd.” In de jaren '80 kwamen de modelauto's erbij, die rechtstreeks uit Engeland werden ingekocht.” Toen Marco in 1990 uit militaire dienst kwam, vergezelde hij zijn vader in de winkel. De huishoudelijke artikelen gingen eruit en samen kochten ze het meest leuke speelgoed in.

“Alles wat we leuk vonden werd gekocht, het liep altijd uit de hand bij ons”, lacht Marco. “Het kon toen ook, we hadden een hele grote winkel met allerlei gangetjes en aparte hoekjes. En was iets een rage, wij hadden het gelijk! Minismurfjes, jojo's, barbiepoppen, spinners, verschillende spellen en ga zo maar door. Was er een trend, moest je snel zijn en meestal waren we de eerste die het in de winkel verkochten. En de mensen kwamen van heinde en verre voor de modeltreinen en auto's. Alles verkocht en de consumentenbesteding groeide. Er waren genoeg kinderen in Goes en mijn moeder, altijd heel sociaal, kende bijna ieder kind dat hier kwam. Het voordeel van begin jaren '90 voor ons was ook dat het aantal speelgoedwinkels in Goes minder werd.”

Op de top van de verkoop in 2008 moest Marco verbouwen. Het was een oud pand en brandgevaarlijk, mijn ouders stopten en ik besloot dat dat een mooi moment was om de winkel te verbouwen.” En daar ging het mis... de verwachte investering voor de verbouwing werd vele malen groter als beraamd door de oudheid van het pand. Het internet begon op te komen en speelgoed was één van de eerste branches die zich daarvoor leende. “Alles kwam samen, we rolden zo de crisis in. In 2012 moest ik de winkel sluiten... “ Marco zette een webshop op en ging zonder winkel door met de verkoop van speelgoed.

“Tot het pand van 'de Baerse' aan de binnenstad haven vrij kwam. Ik was verliefd op dat fantastische pand en mijn droom werd werkelijkheid. Tegen Willem de Herder, de eigenaar van de drogisterij en al jaren een goede klant van mij, heb ik ooit gezegd: “Als jij nog eens stopt met je winkel, wil ik in dit kleine authentieke pand een speelgoedwinkel beginnen.” In 2014 opende Marco zijn 'nieuwe' Visserstoy's, maar in 2016 besloot hij de winkel weer te sluiten. “Hoe mooi de winkel ook was en hoewel mijn vaste klanten de winkel wisten te vinden, de locatie was net 'een stap te ver' voor het winkelend publiek, niet in de loop.”

In 2017 verhuisde Vissertoy's naar het huidige pand aan de Lange Vorststraat. “ Een kleine winkel, maar het bevalt erg goed. Ik kan mijn speelgoed kwijt en het heeft het gevoel van onze winkel van 30 jaar geleden.” Toch stopt hij, maar wie weet opent hij ook weer een winkel. Een familiebedrijf sinds 1836 geef je niet zo maar op.

Foto uit 1897 van de hoek Lange Kerkstraat/Papegaaistraat te Goes. Er werden toen nog jachtgeweren en kogels verkocht door Visser.

Reactie Kees Griep:

Voor zover ik kan achterhalen was Arij Visser Azn. (Goes 1824 - Goes 1897), vijf generaties voor Marco, de eerste in de reeks winkeliers aan de Lange Kerkstraat 2. Hij trouwde in 1857 met Johanna Harthoorn uit Yerseke.

Zijn vader, Arij Visser (Goes 1792 - Goes 1862) is aanvankelijk koekbakker, later arbeider (tot zijn overlijden), maar wordt nergens winkelier genoemd, en hij woont ook niet op het adres Lange Kerkstraat C 50. Dus ik kan het jaartal 1836 niet bevestigen.

Gepubliceerd 17 oktober 2024

[Link Facebook](#)

BLINDE JANNEKE

Enige tijd geleden ontvingen we een vraag of we ook wisten welke veldnamen er waren op het grondgebied van Hoeve van der Meulen bij 's-Heer Abtskerke. We schreven daar al eerder over op 11 oktober 2024.

Maar nu ontvingen we nog aanvullende informatie van onze onderzoeker. Uit de Hattinga-kaart, die gemaakt is in 1753, blijkt dat de percelen buiten 's Heer Abtskerke nog nét in een uithoek van voormalige de gemeente Nisse liggen. Ondanks intensief zoeken is geen kaart gevonden van Nisse met daarop alle veldhoeken. Maar door gegevens te combineren is het vrijwel zeker dat het land van Hoeve van der Meulen is gelegen in de veldhoek Oosterhuijgendijcke.

Om te weten wie exact de eigenaren en baanders (pachters) waren van deze percelen moet je de kadastrale kaarten, de sinds 1832 zijn gemaakt, met elkaar vergelijken. Dat is 'monnikenwerk', en we zullen jullie niet vermoeien met alle details.

Wat wel met zekerheid gesteld kan worden is dat een flink deel van de gronden in eigendom zijn geweest van de kerk in al zijn vormen. Die gronden werden allemaal verpacht aan lokale boeren en de opbrengst werd gebruikt voor de parochie. Gronden die bijvoorbeeld eigendom waren van de Heilige Geest (in de overlopers aangeduid als S.S. hic = Spiritus Sanctus alhier) waren bedoeld om de plaatselijke armen in leven te houden. Het geld werd gebruikt om ze te voeden, te kleden, te verwarmen, om het "vroetwijf" te betalen (vroedvrouw voor de bevalling) en tenslotte om een kist te laten maken en een graf te laten delven.

Er zijn rekeningen bewaard gebleven uit 1584 van het armbestuur van Nisse. Er woonde toen onder andere een Blinde Janneke op Nisse. De armmeeester noteerde in zijn kasboek heel nauwgezet alle kosten om haar in leven te houden. Ze kreeg tarwe waarvan ze zelf brood moest kneden. Het bakken ervan werd uitbesteed bij een dorpsgenoot.

Ze kocht boter en turf (voor verwarming) en later kwam de armmeester langs bij de leverancier om de rekeningen van Blinde Janneke te betalen. De tarwe voor Blinde Janneke kwam van pachters van kerkgronden; ze konden dus een deel van hun pacht aflossen met tarwe voor de armen en behoeftigen.

De rest van de gronden was circa 1600 eigendom van rijke particulieren. Je had daarbij twee groepen. De ene groep woonde in Goes; het waren rijke erfgenamen van zoutzieders en dergelijke die onderling de bestuurlijke functies in Goes verdeelden. Ze verpachtten hun grondeigendommen via hun rentmeesters aan de hoogst biedende lokale boeren. De andere groep waren rijke lokale boerenfamilies (meestal afstammelingen van lokale boerenadel) die zelf hun eigen grond gebruikten. Zij waren ook de lokale bestuurders.

Foto: De Hattingakaart van Zuid-Beveland uit 1753.

Jacqueline Bayens

Gepubliceerd 2 november 2024

[Link Facebook](#)

VERMANING TOT NETHEID

Van Nelleke Moens ontvingen we enkele pagina's uit boeken en tijdschriften. Ze had ze gevonden bij het opruimen van spullen die afkomstig waren van haar moeder. Het artikel blijkt afkomstig te zijn uit het decembernummer in 1993 van het blad Gans Goes. Er onder staat de kop 'Nostalgische terugblik op de Ganzestad'.

Op de pagina van toegestuurde scan zien we een foto met veel vrouwen in Bevelandse klederdracht. Als bijschrift staat er: 'Drukte bij de manufacturenzaak van Wilking, nu de Hema.' Dezelfde foto vinden we ook op de Facebookpagina Rondje Goes van 12 mei 2014. Als toelichting staat er: 'Wachten tot de winkel open gaat voor manufacturenwinkel Wilking in Goes in 1940.' De firma Wilking had een manufacturenzaak (textiel, kleding en tapijten) in Hulst en opende in 1911 een vestiging in de Klokstraat in Goes. De Duitser Anton Wilking opende in 1873 in Hulst deze zaak. Zijn kleinzonen Bernard en Richard maakten er in Hulst een toonaangevende zaak van en bestierden het familiebedrijf tot 1975. In Goes werd in 1960 het pand verhuurd aan de Hema, die er nu nog steeds zit.

Onder het kopje 'HARD HOOFD' staat een artikeltje over het onderhoud van woningen. We citeren het artikeltje: "Het blad 'Ons Zeeland' (red.: dat van 1926 tot 1941 is verschenen) heeft er maar een hard hoofd in hoe de bewoners van het nieuwe huizenbezit zullen omspringen. Zullen de mensen uit de krotwoningen blijken vatbaar te zijn voor de vermaning tot netheid of zullen ze opnieuw binnen afzienbare tijd alles vernielen en besmetten? De gemeente heeft een proef willen nemen die op sociaal gebied van niet geringe betekenis is. Wel bekomme haar die proef."

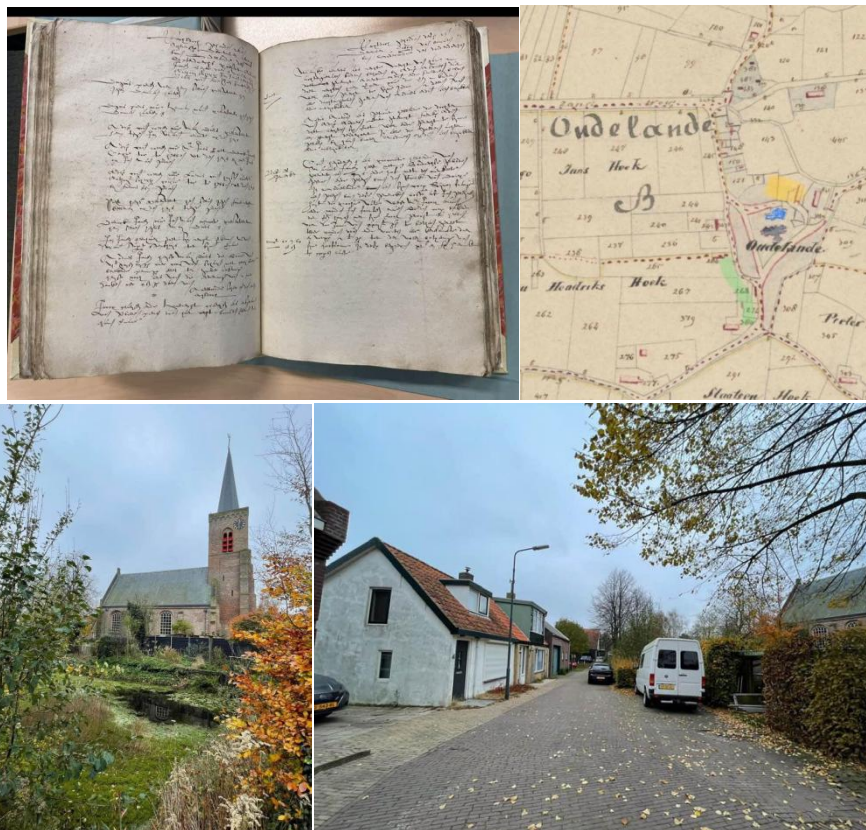
Bij het artikel is een foto gevoegd, vermoedelijk uit het in 1992 verschenen blad Gans Goes van een een woning in de Rijfelstraat 1 te Goes, zoals het pand er in de jaren dertig van de vorige eeuw uit heeft gezien. Sinds 1974 is het pand een rijksmonument met de omschrijving: "Hoekhuis met gesausde afgeknotte topgevel. Geprofileerde waterlijst en staafankers. Twee 24-ruitsvensters. Links een aanbouw. Zijgevel aan de Vlasmarkt met jaartalankers gedateerd 1623 en gevelsteen voorstellende St. Sebastiaan."

Foto 1: De drukte in 1940 voor de manufacturenzaak van Wilking in de Klokstraat te Goes.

Foto's 2 en 3: De oude en de huidige situatie van de Rijfelstraat 1 te Goes.

Gepubliceerd 6 november 2024

[Link Facebook](#)

UYT DEN PROCHIE VATE

Ad Fraanje doet onderzoek naar zijn familiegeschiedenis en schrijft daar over op zijn Facebookpagina. Deze keer voert zijn zoektocht naar Oudelande.

Zoektocht naar de locatie van een 'huys ende hoff met ovenkeete gestaen ende gelegen binnen de rinck van dorpe Oudelande'.

Na het sluiten van een overeenkomst van koop en verkoop van onroerend goed volgt de juridische overdracht, ook wel transport of levering genoemd. Dit transport werd tot de oprichting in 1832 van de Dienst voor het kadaster en de openbare registers tot stand gebracht door inschrijving van de overeenkomst bij de schepensbank. De inhoud van de overeenkomst werd genoteerd in een register, het zgn. schepenaktenboek.

De omschreven ligging van huis en/of perceel wordt in deze registers meestal ingeleid met de zinsnede 'binnen deze gemercken', soms afgekort tot B:D:G:. Daarna volgt er iets in de trant van "oost aff den heeren wech zuyt Lome Janssen, west de Kercke alhyer noirt Andries Bouwenssen's weduwe".

Je denkt al gauw, dat zo'n locatie makkelijk te vinden moet zijn, maar dat valt tegen. Als het gaat om de periode voor de invoering van het kadaster hebben we maar weinig kaarten waarop huizen en percelen zijn ingetekend.

Wel zijn er de overlopers, registers, aangelegd ten behoeve de inning van belastingen (schot) door de ambachtsheer, die deze weer moest afdragen aan de landsheer. We vinden hierin een beschrijving van de percelen, hun ligging ten opzichte van elkaar, oppervlakte, de polder of 'hoek' waar ze in liggen, en aanduiding van eigenaar of baander (pachter). De oudste overloper van Oudelande dateert van 1615.

Maar waar dit het dorp Oudelande zelf betreft kom ik hier niet verder mee. De meeste huizen in het dorp staan immers op 'aembachsheeren vroone'. Hierover hoeft geen belasting betaald te worden aan de landsheer, ze zijn min of meer vrije eigendom van de ambachtsheer (-heren, meestal zijn er meer). Daarom worden de percelen in het dorp niet beschreven in de overlopers.

Maar het geluk was aan mijn zijde, toen ik de ligging onderzocht van het huis dat mijn oudste bekende voorvader Symon Fraenge in 1604 in 'de rinck' van het dorp Oudelande kocht.

Eerst vond ik digitaal op de onvolprezen site van FamilySearch het oudst overgebleven Schepenaktenboek van Oudelande, RAZE 3377 (1602-1609). Op folio 60 verso (=achterzijde) staat het verslag van de 'Rechtdach gehouden den naestlesten october 1604', met daarin de volgende passage: "Marinis Janssen ter Goes maect gemachtigt (...onleesbaar) om te leveren een huys ende hoff aen Symon Frange ter presentie van schepenen".

Doorlezend tot 31 december van dat jaar kom ik echter het transport niet tegen! Misschien staat de pagina elders? Ik begon al aardig wanhopig te worden, tot ik eens goed ging kijken naar de kleine, soms onleesbare, nummers van de bladen (folio's) rechts in de bovenhoeken. En ontdekte dat er een nummer ontbrak. Bij het fotograferen in opdracht van de kerk van de mormonen in september 1972 is deze pagina kennelijk overgeslagen, of raakte de film hier beschadigd.

Een bezoek aan het archief van Borssele (bewaard in het oud-archief in het gemeentehuis van Heinkenszand) zou uitkomst moeten brengen.

Tot mijn grote vreugde werd mijn vermoeden bevestigd, ik vond de ontbrekende pagina met het transport in het originele aktenboek.

Foto 1. Schepenaktenboek met rechtsonder de betreffende transportakte; onder de foto staat mijn transcriptie.

Het was voor mij de eerste keer dat ik een bezoek bracht aan dit archief, dat deze schepenaktenboeken bewaart in opdracht van het Zeeuws archief in Middelburg. Ik ervoer een historische sensatie om die bladen onder ogen te hebben, en ze te kunnen aanraken. Heel anders dan de foto's van die akten digitaal te bekijken op de computer. Je ziet duidelijk dat het 'geschept' papier is en ik zie in mijn verbeelding de secretaris van het gerecht, tijdens de rechtszitting schrijvend op deze losse bladen met een ganzenveer. Het was gebruikelijk om deze vellen met een touw te doorsteken en te bundelen tot een zgn. lias; maar ik weet niet of dat ook met deze bladen is gebeurd. In ieder geval zijn ze pas veel later ingebonden in de huidige vorm. Het besef ook dat de oudste papiermolen in de Noordelijke Nederlanden pas na de val van Antwerpen in 1585 werd gebouwd, in mijn huidige woonplaats Dordrecht. De 'Klandermeulen' is nu de naam van een café aldaar.

We weten nu wie in de akte van 30 oktober 1604 werd gemachtigd : Cornelis Heyndricksen (Groen). Niet zomaar iemand, maar de schout van de heerlijkheid Oudelande, hier (en in omringende dorpen) merkwaardigerwijs 'baljuw' genoemd. Hij vertegenwoordigde de ambachtsheren en was voorzitter van de 9 schepenen tellende rechtbank. Vervulde daarnaast nog tal van andere functies zoals die van belastinggaarder, handhaver en uitvoerder van wetten (politie en justitie) etc. Hij werd gelijktijdig met de schepenen jaarlijks benoemd door de ambachtsheren (later door een ambachtsvrouw, die van Baarland!).

Over de herkomst van Symon (Olivierszn.) Fraenge weten we helaas niets. Was hij net als velen in deze streek afkomstig uit de Zuidelijke Nederlanden ? Zijn naam doet dat een beetje vermoeden. Als nieuwkomer zou hij de toestemming nodig hebben van de ambachtsheer (vertegenwoordigd door de schout) om zich hier te mogen vestigen. In 1604 was hij vermoedelijk al gehuwd met Arjaenken Jacobs en had hij kinderen. Want bij zijn overlijden in 1615 laat hij een meerderjarige zoon achter (Olivier Symons), en 3 minderjarige kinderen. Ik stam af van de jongste, Tobias.

Je hebt pas iets aan de omschrijving van de naaste bureu, als je hun exacte locatie weet. Maar dat is vaak niet het geval. Hun namen wisselen ook veelvuldig. Maar in mijn geval zou de omschrijving 'zuyt den prochie vate' een mooi aanknopingspunt kunnen bieden, als ik wist waar die vate lag. Het dorp zelf kende ik wel een beetje, maar een vate was me nooit opgevallen.

Veel Zeeuwse dorpen hebben een vate, die vroeger werd gebruikt om het vee (meestal de paarden) te laten drinken. Maar ik zag in Borssele ook een foto van de vate, met vrouwen die er hun was in deden. De vate ligt meestal centraal in het dorp, naast of in de buurt van de kerk.

In het boek van J. de Ruiters Oudelande, oud land tussen nieuwe polders zag ik een zwart-wit foto (no. 50) staan van de kerktoren van Oudelande, met op de voorgrond de vate. Merkwaaardig genoeg was deze foto niet te vinden op de Beeldbank Zuid-Beveland (nu op mijn verzoek wel..).

Op een kaart van de 'Wateringe' Baarland, Bakendorp en Oudelande, rond 1830 gemaakt door landmeter Paardekoper, zag ik naast de kerk van Oudelande wel iets wat leek op een vijver (vate).

Foto 1:

Schepenaktenboek met rechtsonder de betreffende transportakte; foto door Ad Fraanje gemaakt in archief Heinkenszand.

Transcriptie:

Cornelis Heyndricksen ; als procuratie hebbende van Marinis Janssen, heeft met 3 sondaechse geboden geleverd een huys ende hoff met een ovenkeete gestaen ende gelegen binnen de rinck van dorpe in Oudelande aen synen cooper Symon Frangie allen gelegen binnen dese gemercken oost af Jan Geleynssen zuyt den prochie vate west M(arinus?) Jacop erven ende noorden Jan Foirtsen erven ende den cooper bekende dit voorschreven huysen met syne gevolch gecocht te hebben voor de zomme van 23 ponden grooten te betha(elen) gereet twee ponden Vlaems ende voorts alle kerssemisse daer aen volg(ende) 2 ponden grooten tot de vollen bethaelinge van syne hoofsomme in desen begrepen 10e en 20e penninck ten coopers laste.

Marge: Brief es gemaect

Cooper 40 ende 60 (penninck)

—— 8 schellingen

Foto 2:

Kaart (uitsnede) Wateringe Baarland c.a.. De vate is door mij blauw, en de vermoedelijke locatie van het hoeffe geel gemarkeerd. Met lichtblauw zijn door de kaartmaker de ambachtsheerlijke vronen aangegeven. Zo te zien omvatten deze de hele kom van het dorp. Door Fraanje zijn gemarkeerd: met blauw: de vate naast de kerk, met geel: de mogelijke locatie van het hoeffe dat Symon Fraenge in 1604 kocht. Met groen: de hoeve die Arjaenken Jacobs, eind 1615 voor 115 ponden Vlaems kocht, direct na het overlijden van haar man.

Op Google Maps was er naast de kerk geen vate te zien, wel een groepje bomen. Een medewerker bij het archief in Goes mailde dat hij regelmatig in dat dorp kwam, maar de vate was er niet meer, lang geleden gedempt. In november 2023 logeerde Fraanje in zijn geboortestad Goes, en maakte een uitstapje naar Oudelande. Tot zijn grote vreugde ontdekt hij de vate! Die was er dus nog, verscholen achter de kerk en struiken.

Foto 3:

Kerk Oudelande met de vate op de voorgrond.

In 1615 komt Symon te overlijden. Zijn weduwe Arjaenken Jacobs doet hiervan op de zitting van 26 september melding bij de schepenen. Ze doet haar vermet en eist de helft van de roerende en onroerende goederen op. Kennelijk was ze gehuwd in gemeenschap van goederen. Haar 4 kinderen (waarvan 3 minderjarig) claimen elke een vierde aandeel in de nalatenschap van hun vader.

Het hoeffe wordt in maart 1616 verkocht voor 33 ponden Vlaems. In de transportakte staat ook hier weer vermeld 'zuyt de prochye vate in den dorp'. De burens zijn inmiddels nieuwkome

Foto 4:

Huidige situatie. Links de vermoedelijke locatie van het hoeffe van Symon Fraenge. Rechts de kerk van Oudelande. In het midden, achter de witte bestelbus, ligt de vate. Dat Oudelande in 2007 alle verkeersborden op verzoek van de dorpsraad heeft verwijderd om het aanzicht van het dorp te verfraaien, heeft zo te zien niet overal goed uitgekapt.... Dit weggetje loopt overigens dood, eindigt bij een grote boerderij. Deze (en nog een andere) verhinderde dat het dorp een echt ringdorp werd. Nu heeft de dorpskom nog steeds de vorm van een 2-tandige vork, zoals goed te zien is op de kaart (in Google maps).

Gepubliceerd 12 november 2024

[Link Facebook](#)

UITGAAN IN 'S-HEERENHOEK

Een bericht in de PZC van 29 oktober 2024: “Kiekieris is na het verdwijnen van De Hooizolder een van de laatste fameuze Zeeuwse discotheken. Maar binnenkort gaan ook in 's-Heerenhoek definitief de deuren dicht. Kiekieris maakt plaats voor appartementen.”

Ruim vijftig jaar geleden begon Toon Martens aan de Marktstraat in 's-Heerenhoek met Kiekieris en De Geveltjes een uitgaanscentrum. Van heinde en ver kwam men naar deze twee zaken in 's-Heerenhoek. Op de website Goes Dronk lezen we dat bar-discotheek Kiekieris in 1972 werd geopend. In 1975 werd door dezelfde eigenaar het naastgelegen partycentrum 'de Geveltjes' geopend. Sinds 2010 is er op dit adres ook een pannenkoekhuis annex Zeeuws specialiteitenrestaurant ontwikkeld onder de naam 'Spek mie Stroop'.

Toon Martens had reeds naam gemaakt als interieurontwerper en -bouwer van horecagelegenheden voordat hij in 1972 discotheek 'Kiekieris' en snackbar 'Eetieris' van de grond tilde. In 1975 bouwde hij naast Kiekieris Partycentrum 'de Geveltjes'. Het interieur was gebouwd als een Zeeuws dorpje met een marktplein, smederij, waterput en een huiskamer. Uit de naamgeving van al deze zaken blijkt dat hij een voorliefde had voor Zeeuwse namen.

In dagblad De Stem van 3 juli 1972 vinden we de opening van Kiekieris en de daarbij behorende snackbar Eetieris. Het was de bedoeling dat burgemeester Van Waes, van de net in 1970 gevormde nieuwe gemeente Borsele de zaak zou openen. Wegens 'drukke werkzaamheden' moest hij echter verstek laten gaan. Waarschijnlijk niet wetende dat hij geschiedenis had kunnen schrijven met de opening van een discotheek die zich als een begrip in het Zeeuwse uitgaansleven zou ontwikkelen. Nu werd de opening met een 'feestelijke en geestige speech' verricht door een onbekende heer N. Roth, leverancier van een 'bekend biermerk', zoals de krant dit omschreef.

Toon Martens was een bekend binnenhuisarchitect, gespecialiseerd in horecazaken. Volgens de krant was Kiekieris hypermodern ingericht met twee bars en een zilverkleurige dansvloer. Er was een soort 'kuil' met wanden met kleurige vloerbedekking. Martens had zijn sporen verdiend met de inrichting van diverse zaken in Goes.

Drie jaar later opent Martens 'De Geveltjes'. In de PZC van 7 november 1975 lezen we er meer over. Deze keer werd de opening wel verricht door een bekende Zeeuwse bestuurder. De provinciebestuurder gedeputeerde A.L. van Geesbergen kwam naar 's-Heerenhoek om deze zaak te openen. We citeren een deel van het krantenartikel: "Die nieuwe zaak bestaat uit een aantal in oude stijl opgetrokken pandjes, waarin onder meer een herberg, een café-biljart, een brouwerij en een kaaswinkeltje zijn ondergebracht. Het geheel is gelegen aan een dorpspleintje en wordt gecompleteerd met een waterput, een smederij, een postkantoortje en smalle straatjes. Alles tot in de kleinste details afgewerkt. Martens heeft het allemaal zelf ontworpen." Het is opmerkelijk dat we over Toon Martens, een pionier in de horeca en het uitgaansleven, nauwelijks artikelen vinden in de Zeeuwse kranten. Geen groot afscheidsinterview, zelfs geen overlijdensadvertentie. In 1992 doet hij de zaak over aan Kees van Damme, die sinds 1979 in het bedrijf werkte. Toen het discotheekbezoek terugliep werd Kiekieris in 2010 omgebouwd tot pannekoekenhuis. Na de coronaperiode probeert hij in 2020 met Kiekieris weer een herstart te maken als disco. Begin volgend jaar gaat het horecabedrijf aan de Marktstraat in 's-Heerenhoek definitief dicht.

In de PZC van 29 oktober 2024 blijkt Van Damme nog even terug: "Hij schat dat ze in de hoogtijdagen in beide tenten samen vaak meer dan duizend man binnen hadden. Achteraf gezien was het vaak véél te vol. Er waren toen nog geen regels op dat gebied." Bezoeker uit de jaren tachtig, Mireille Vink (56) ging begin jaren tachtig voor het eerst met een groep vrienden vanuit Oostkapelle naar Kiekieris. Achter op de brommer. Een jaar of vijftien moet ze zijn geweest. "Door de binnenwegen reden we, overstekende hazen ontwijkend. Als je dan bij Kiekieris aankwam, stond het helemaal vol met brommers en fietsen. Stervensdruk was het."

In 2025 hoopt Van Damme nog voor de laatste maal een carnavalsfeest te organiseren. Het bedrijf bestaat dan precies vijftig jaar (gerekend vanaf de start van De Geveltjes. Daarna zullen er op die locatie appartementen worden gebouwd. Oprichter Toon Martens overleed op 1 augustus 2017 op 78-jarige leeftijd.

Foto 1: De gevelpartij van Kiekieris en De Geveltjes te 's-Heerenhoek.
Foto 2: Oprichter Toon Martens (1939-2017).

Gepubliceerd 18 november 2024

[Link Facebook](#)

OP HET BEKHOF GEBEURDE HET.

Vroeg of laat hebben we er allemaal mee te maken. Vader en moeder zijn overleden, en dan moet hun huis worden leeggemaakt. Van alles gaat er dan door je handen. Herinneringen komen terug. Wat moet je bewaren? Of gooi je het allemaal weg? Dat overkwam ook Wilza Mijsbergen, al weer een groot aantal jaren geleden. Haar ouders bewaarden alles wat over de historie van Goes ging. Boekjes, foto's, briefjes. Tussen die boekjes twee velletjes papier met een verhaal over het Bekhof. Ruim honderd jaar een industrie- en woongebied net buiten de stadspoort. Nu een woongebied met appartementen onder de naam Stadspoort. Uit het slot van het verhaal blijkt dat het in 1997 is geschreven. De vraag is dan ook: "Wie is de schrijver? En is het ergens in gepubliceerd?" We nemen het gewoon integraal over.

In het midden van de mooie stad Goes ligt, wanneer ik dit schrijf, al jaren een geweldig gapend gat in het mooie Centrum. Elke morgen, wanneer ik op weg ben naar het kantoor, kom ik er langs. Er wordt al jaren gesproken over de vestiging van een winkelcentrum met parkeergarage en andere faciliteiten op deze plaats. Nog steeds zit er geen schot in deze zaak. Ging eerst de ene projectontwikkelaar failliet, pas geleden lazen we in de krant dat het project nu opnieuw was afgeblazen, omdat een van de deelnemers afhaakte. Wanneer er nu eindelijk eens gebouwd gaat worden ligt in de toekomst verscholen. Terwijl het altijd een bedrijvig gebied is geweest.

In de middeleeuwen heeft er waarschijnlijk in het gebied wat nu het Bekhof heet een kapel gestaan. Op de plattegrond van Goes van Jacob van Deventer uit 1550 komt deze kapel nog steeds voor. Wanneer deze kapel afgebroken is, is in de bronnen niet terug te vinden.

Over de naamsverklaring is men het nog altijd niet eens. De naam van het gebied zou afkomstig zijn van het huis Bekhof, ook wel bekend als Bekaff.

Dit huis was in 1655 al bekend en lag buiten de Koepoort, een van de poorten van Goes, die in 1855 afgebroken werd om het steeds toenemende verkeer ruim baan te geven. In vroeger tijd wist men in Goes ook al wat afbreken was. Dit zou dan één verklaring zijn. Eén andere verklaring voor de naam houdt verband met de vorm van het perceel. De aanduiding "Bek" duidt dan op de vorm, namelijk spits toelopend. Aangezien er in andere steden ook gebieden zijn met de naam Bekhof is er misschien nog een andere verklaring voor mogelijk. Dit ligt echter in de historie verborgen.

Pas in de vorige eeuw kwam het gebied werkelijk tot ontwikkeling met de vestiging van de Houtfabriek La Vitesse en de uitbreiding van de stad buiten haar poorten. De oprichter van de fabriek La Vitesse, Simon van der Peijl, begon in 1872 als rijtuigmaker in Goes. Tot 1877 oefende hij dit beroep uit. In dat jaar vestigde hij in de stad zijn eerste lintzaagmachine en er kwamen ook machines voor zagen, boren en draaien. Dit was de eerste stap naar de oprichting van een stoomfabriek voor houtbewerking. Deze fabriek kwam te staan in het gebied wat nu bekend staat als het hierboven genoemde Bekhof. Met de lintzaag konden de dikste bomen gezaagd worden en het rijtuigmaken verdween naar de achtergrond. De bomen voor de fabriek lagen in het water van de veste.

In 1901 zette van der Peijl zijn bedrijf om in een naamloze vennootschap en de fabriek werd sterk uitgebreid. De fabriek kwam te bestaan uit een hoofdgebouw, waarin zich allerlei zaag-, boor- en ander machines bevonden, terwijl in een aantal nevengebouwen de grote bomen werden gezaagd. Ook dienden deze gebouwen als ruwe bergplaatsen. De stoommachine en de ketel kwamen in afzonderlijke gebouwen. De naam van de fabriek werd in 1902 "La Vitesse, voorheen S. van der Peijl".

In de loop van de jaren breidde de fabriek zich steeds meer uit en de machines werden steeds groter. In 1915 ging men over op elektriciteit. Ook het aantal producten werd fors uitgebreid. Vervaardigde men in het begin alleen maar houten riemschijven, nu kwamen daar houten kisten en borstelhoutwerk bij. In de jaren 1914-1918 stagneerde de produktie, door de eerste wereldoorlog. Er kwam gebrek aan grondstoffen. In 1920 kwam er echter opnieuw een uitbreiding. De fabriek begon een handel in alle soorten timmerwerk. In 1930 kwam hier nog een loon-zaag annex schaverij bij. Voorwaar een fabriek om als stad trots op te wezen. In deze tijd begon ook de woningbouw in het gebied.

De Goese courant had in 1902 al een ronkend artikel aan de fabriek gewijd. De fabriek werd beschreven als een boom die uitgegroeid was van een eenvoudig stekje tot een stevige grote boom. De krant was er dus zeer lyrisch over in tegenstelling tot de dag van vandaag. Er verschijnen nu geen lyrische stukken meer over het Bekhof. De fabriek was qua werkgelegenheid een zegen voor de stad. In 1883 had de fabriek twaalf arbeiders in dienst, in 1902 waren het er al vijftig. In deze tijd liepen er in de zomermaanden nog eens veertig losse arbeiders rond. Pas na 1928 liep het aantal arbeiders terug door de economische malaise van de jaren dertig.

Na de Tweede Wereldoorlog legde het bedrijf zich toe op de fabricage van trappen, deuren en kozijnen. Handel in hard hout werd een van de grootste peilers van het bedrijf. Als één van de weinige bedrijven leverde het uit voorraad mahonie en teakhout. In 1989 ging het bedrijf verder onder de paraplu van het Interieurbouw- en adviesbureau Slabbekoorn en partners te Goes. Tot augustus 1989 was "La Vitesse" nog steeds gevestigd aan het Bekhof, wat toen in die tijd een al bedrijvigheid was. Na dit jaar verhuisde het gebouw naar de Poel II en ging verder onder de Naam Slabbekoorn/La Vitesse, zodat voor de oude klanten een vertrouwde naam behouden bleef. Het gebied Bekhof werd door de gemeente bestemd als woon- en winkelgebied.

De huizen die er stonden werden een voor een gekocht en in de loop van de jaren gesloopt. Hier zouden zich dan een aantal winkels moeten vestigen, er zou zelfs een nieuwe schouwburg en bioscoop komen. Het zou een waar uitgaanscentrum worden. De Goese Middenstandcentrale zag deze plannen met lede ogen aan en protesteerde keer op keer. Ze vonden dat Goes al genoeg winkels had en vreesde dat Goes nu overbewinkeld werd. Toch zette de gemeente door, maar ze kon niet voorkomen, dat de gegadigden één voor één afhaakten.

Nu, in 1997, ligt het gebied er nog steeds braak bij. Waar eens geklop, gezaag en getimmer was, is het nu doodstil. Het enige wat men er nu hoort en de stilte doorbreekt, is het voorbij razende autoverkeer.

Foto's:

1. Luchtfoto van het Bekhof te Goes omstreeks 1920.
2. Ravelijn de Grenadier te Goes met de westvest, met daarin de boomstammen, omstreeks 1910.
3. Het Bekhof te Goes omstreeks 1970.
4. La Vitesse in 1989, kort voor de sloop van dit pand.
5. Het voormalige Bekhof: Anno 2024 De Stadspoort